

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР

к.політ.н. Лепська Н.В.

ПЛАН

- Сутність категорії «простір» в суспільних науках.
Специфіка розуміння «простору» в геополітиці
- Типологія геополітичного простору
- Геополітичне поле та його типологія

Простір

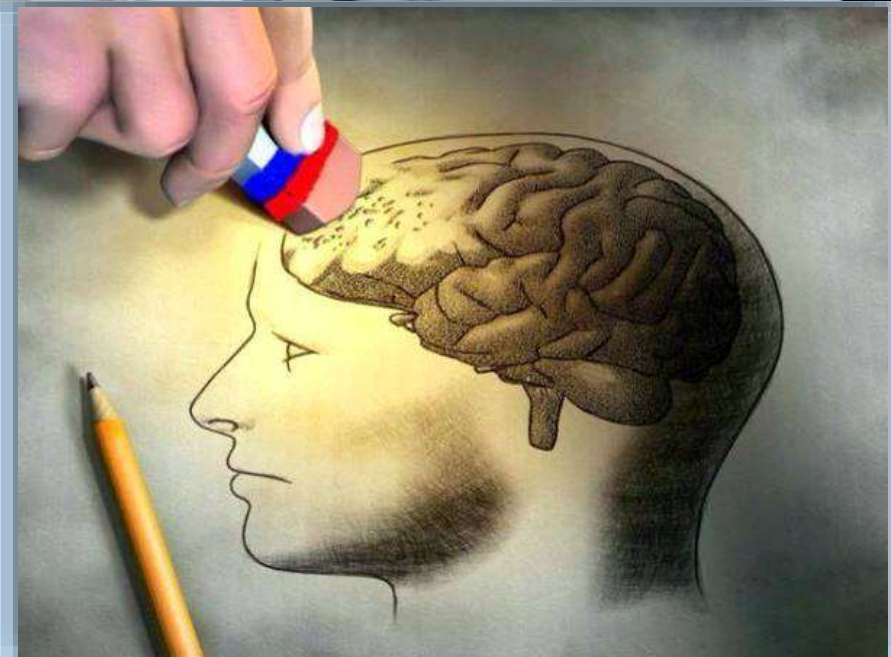
як категорія в суспільствознавчих
науках

інтерсуб'єктивна
реальність, яка з тією
або іншою мірою
свідомості
вибудовується людьми,
що об'єднані в певні
спільноти, відповідно
до існуючих ціннісно-
світоглядних уявлень,
функціонуючих норм
життеустрою тощо

ПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР різновид
суспільного простору, що являє собою
сукупність політичних інститутів, які
унормовують життя певної людської
спільноти

!!! Останнім часом зростає
*неінституційний чинник організації
політичного простору*
(демографічні та етнокультурні
зміни, диверсифікація ціннісних
установок та поведінкових
мотивів тощо), оскільки вони
відіграють не меншу роль, аніж
традиційні політичні інститути

Підходи до розуміння простору (спатіальні моделі)

- Природа П. традиційно у політичній науці осмислювалася в **термінах матеріальних уявлень і місцезнаходження** і асоціювалася з територією (фізичний простір). Сучасне трактування – П. тлумачиться через **дуалізм матеріального (фізичний) та уявного (віртуальний)**
- З давніх давен та буденне розуміння П. – **система місць, вмістилище усіх речей та процесів**, які існують у ньому, змінюються та рухаються
концепція телеологічного простору Аристотеля: П. – ні матерія, ні форма, ні протяжність, є **вмістилище тіла**, що якнайближче охоплює його, це перша **нерухлива** межа тіла; має верх і низ, також певні чинники сили, що спричиняють рух тіла щодо місця, тому тіло при нагоді може покинути якесь місце, рухаючись до свого «природного місця», де воно може гармонійно перебувати, ➡ **простір, куди тіла природно прагнуть задля досягнення повного власного спокою, назив. телеологічним**
- Середньовіччя: типи П. – **реальний** (фізичний), **можливий** (припускає можливість існування інших уявлень) (гаданий, нестворений)

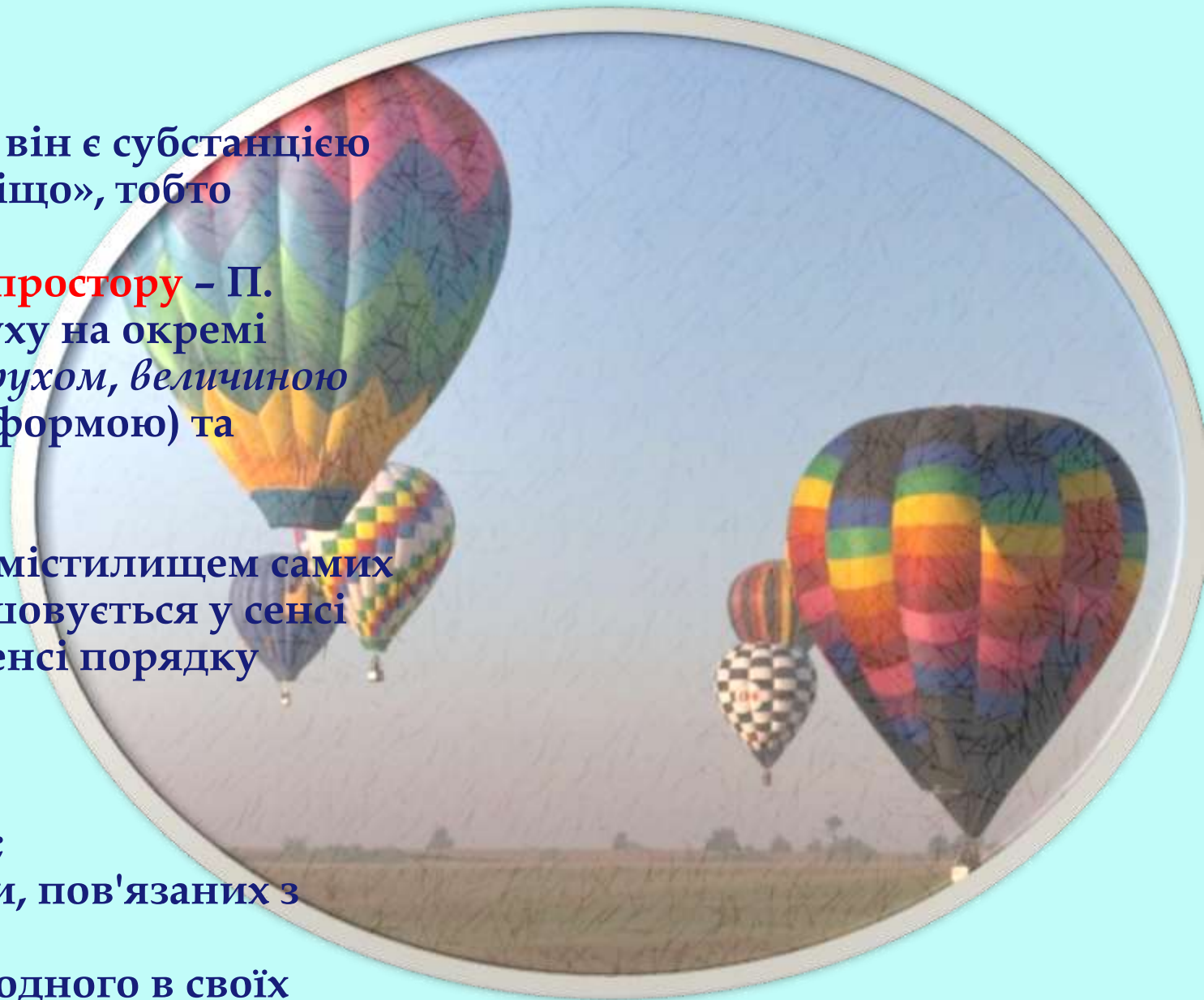
*Р. Декарт, І. Ньютон –
основи субстанційної моделі Простору*

Декарт (1596 – 1650) – П. як протяжність, він є субстанцією як і матерія, тому не може становити «ніщо», тобто **вакууму не існує**;
теорія корпускулярної впорядкованості простору – П. нескінченно дробиться за допомогою руху на окремі корпускули, кожний з яких наділений *рухом, величиною* (довжина, ширина, глибина), *фігурою* (формою) та *розташуванням окремих частин*

І. Ньютон (1643 – 1727) – «Час і Простір є вмістилищем самих себе і всього існуючого, у *Часі* все розташовується у сенсі порядку послідовності, у *Просторі* - у сенсі порядку положення».

Простір:

- нерухомий (стаціонарний);
- як «скриня», куди усе можна покласти;
- як місце для можливих змін і динаміки, пов'язаних з ними;
- усі елементи П. не впливають один на одного в своїх базових характеристиках

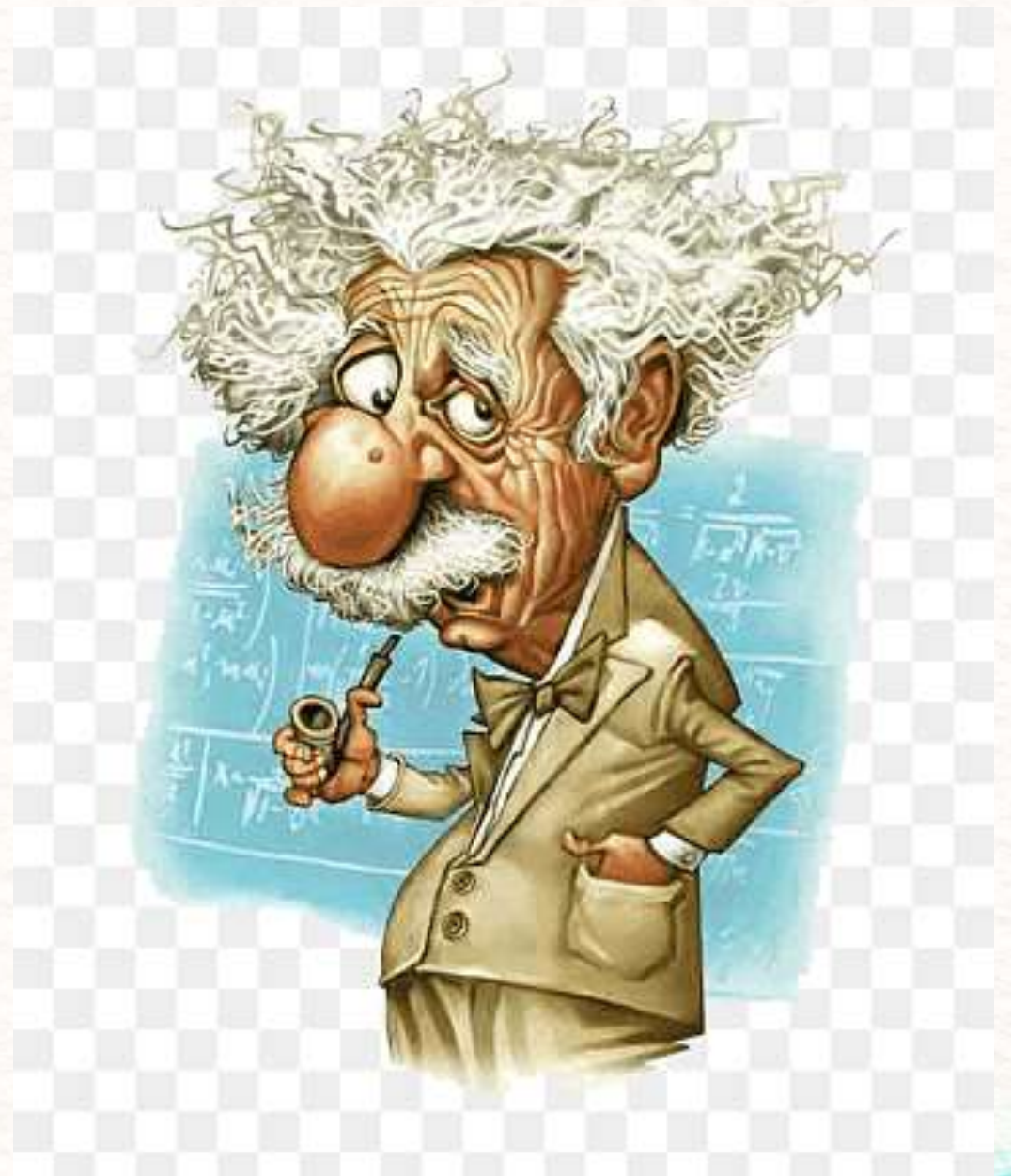
➤ !!! До XIX ст. П. феномен речовинний – як взаємодія тіл $O \longleftrightarrow O$ (механістичний світогляд), що мають масу.

Простір має два рівні існування:

позачасовий (притаманні 3 характеристики П. – довжина, ширина і висота) та *часовий* (П. постає у 3х часових вимірах: минуле, теперішнє і майбутнє)

Саме *темпоральність* надає простору мінливого (кінетичного) характеру, тобто П. виступає як сукупність механічних взаємодій, що спричиняють його зміну і динаміку; якщо відсутня взаємодія об'єктів, що вміщує в себе простір, то немає сенсу говорити про просторовість!

➤ У XIX ст. відкриття електромагнітних сил та електромагнітного поля – П. набуває атрибуту енергійності (хар-ка джерела змін об'єктів) і став вивчатися і як *взаємодія енергій* ($S \longleftrightarrow O, S \longleftrightarrow S$) А.Ейнштейн (1879 – 1955) реляційна теорія П. – П. пов'язаний з часом, тому *властивості П. змінюються в залежності від руху і характеру взаємодій тіл, що рухаються*; в межах П. взаємодіють і фізичні тіла, і фізичні енергії, і разом вони між собою

Реляційний підхід до П. в соціальних науках:

1. Простір – **сукупність безперервних різноспрямованих дій / взаємодій** численних соціальних агентів як основоположний **чинник життя суспільства**, а саме суспільство – реальність, наповнена соціальними практиками індивідів і соціальних груп

2. Визнання **якісної диференційованості і багатовимірності простору**

Організація території та «творення» геополітичного простору є еволюційним процесом, упродовж якого виникають різноманітні його рівні внаслідок змін соц.- економічних укладів суспільного розвитку.

Простори (в т.ч. і геополітичний) виникають в політ. практиці тоді, коли території поділені, а держави вимушені переходити від екстенсивного освоєння територій до інтенсивних форм їх використання.

Природні та політичні кордони тут ні в якому разі не локалізують дії держав!!!

Косолапов М. : *ПРОСТІР* – частина організаційної надбудови над територією, де певні просторові форми та відносини не просто присутні час від часу, а й утвердилися на повсякденній основі; *ПРОСТОРОВИЙ РОЗВИТОК* – це не початкове освоєння території, але її насичення усім тим, що необхідне для більш повного і ефективного використання в інтересах людини, суспільства, держави (поняття *СПАТІАЛІЗАЦІЇ*)

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР

- з одного боку, немов би вбирає в себе простір як об'єктивну (фізико-географічну) реальність, межі якої динамічно розвиваються: тут в освоєнні Г.П. домінують соціальні практики, що ґрунтуються на біосоціальних засадах політичних взаємодій, спрямованих на *задоволення вітальних потреб* суспільства

- з іншого боку, він є «усвідомленим» простором з відповідним структурно-функціональним навантаженням, постійно зазнає *активного суб'єктного впливу*: тут соціальні практики освоєння Г.П. набувають *більше соціального* характеру взаємодій, що регулюються державою, спрямовані на *задоволення соціальних потреб*

➡ **геополітична спатіальність** примножується: географічний рівень + економічний+ інформаційний + ідеологічний+...

Простір в геополітиці є не просто статичним атрибутом держави як політично організованого суспільства та сукупністю певних кількісних територіально-географічних параметрів, що надані державі окультуреною природою

Геополітичний простір – •якісний, •динамічний та •інтегративний феномен, що є результатом •системно організованих багаторівневих складних взаємозв'язків, в межах яких відбуваються різноманітні взаємовідносини між геополітичними суб'єктами з приводу розподілу/перерозподілу геополітичних ресурсів, зміни форм і масштабів владного контролю над ними

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР

- нерозривна сукупність усіх природних (фізичних) та суспільно-географічних (культурно-географічних, економіко-географічних ...) об'єктів в контексті їх динаміки, місцезнаходження, властивостей та відносин (віддаленість / сусідство), а також використання як джерел геополітичних ресурсів
- середовище впливу і діяльності геополітичних суб'єктів (передусім держав), формування відносин між ними
- складний комплекс взаємодій між суб'єктами геополітики з приводу розподілу сфер владного контролю

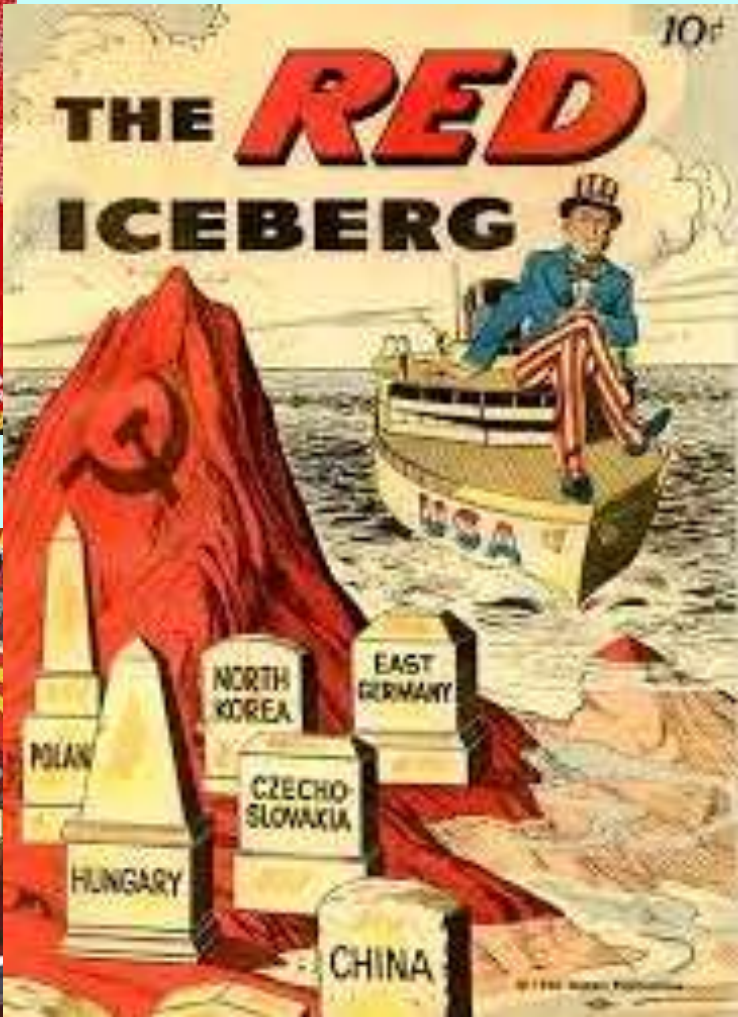
Геополітичному простору
притаманна висока динаміка
організаційних дій з боку держав
як провідних інститутів
геополітичного освоєння
територій задля забезпечення
своєї життєздатності та
життєдіяльності

!!! У сучасному світі взаємодіють не держави як «точки» в системі міжнародних відносин, а простори, оскільки кожна держава має просторові характеристики; більше того, взаємодії між державами загалом є просторовими.

➡ феномени «мережевої держави», «держави-комплексу», «корпорації-держави», що засвідчує

- багаторівневість геополітичних взаємодій,
- перехід на постіндустріальну стадію розвитку людства,
- боротьба за ресурси переміщується з географічного простору у простір нетериторіальний

!!! теоретично легітимізується високий рівень спатіальності сучасних держав

Типологія геополітичного простору

1. За територіально- правовим статусом

1.1 Природно-географічні
території, що належать
державі

1.2 Території з міжнародним
правовим режимом (загального
користування)

1.3 Території зі змішаним
режимом

1.4 Безконтрольні простори

*Міжнародно-правова
класифікація
територій*

1.1. Природно-фізичні та географічні території, що належать державі – суверенні території:

суходільний, водний та повітряний простір
(а також держ. кордони, прибережні острови, анклави, бухти, морські судна, повітряні та космічні кораблі, трубопроводи у відкритому морі, посольства)

194 незалежні д-ви (193 членів ООН + Ватикан), загалом близько 252 країн

!!! людиною освоєно лише 60% суші (ойкумена), забудовано 20%, 15% взагалі не заселені

За міжнародним правом територіальна цілісність та політична незалежність держави є **недоторканими!!!**

Правомірні шляхи зміни державної території:

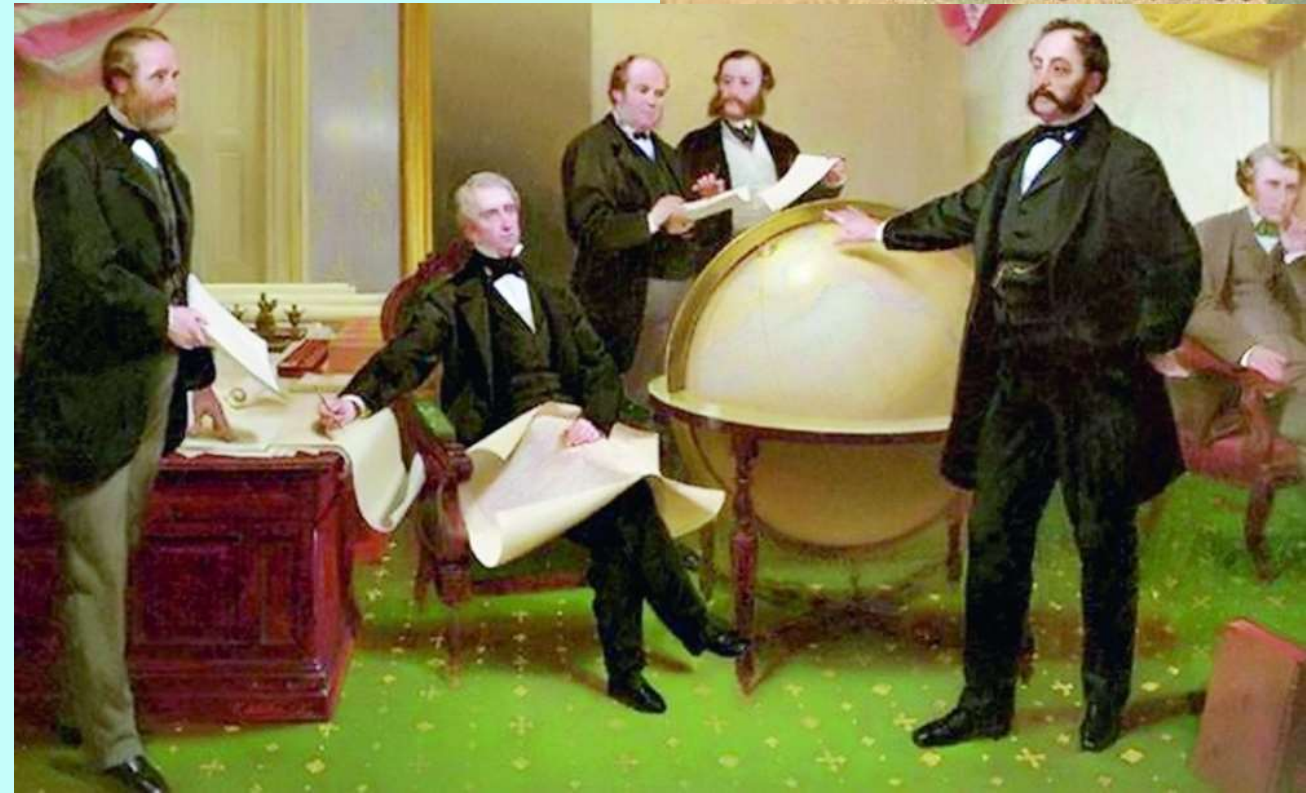
1. **Створення нових незалежних держав** за результатами референдуму
2. **Повернення території** за результатами відновлення історичних прав на незаконно відторгнуті раніше частини (Японія 28.02. 2022 заявила намір повернути свої споконвічні Курильські острови, відторгнуті СРСР у 1945 р. за результатами окупації їх радянськими військами після японсько-радянської війни)

По відношенню до території можливі:

- **Оренда** (для створення військово-морських та повітряних баз)
- **Продаж** (30.03.1867 р. Аляска за 7,2 млн дол = 11 млн золотих рублів)
- **Цесія** (дарування частини території за взаємною згодою)

На сьогодні спірними вважаються більше 50 суходільних кордонів між державами, близько 150 морських кордонів, 30 островів

Сучасним міжнар правом **єдиний спосіб вирішення тер суперечок – мирне урегулювання**, а терит надбання, отримані з використанням загрози сили або з її застосуванням, визнаються незаконними

росія 17 млн кв. км
Канада 9,9 млн кв. км
Китай 9,6 млн кв. км
США 9,4 млн кв. км
Бразилія 8,5 млн кв. км.

.....

Монако 1,96 кв. км
Ватикан 0,4 кв. км

*В якості геополітичного чинника
характеристика простору суші
вимірюється:*

- *розмірами території держави,*
- *можливостями виходу до моря,*
- *кліматом,*
- *родючістю землі,*
- *можливостями створення
відновлювальних джерел енергії*

Морський простір

регулювання міжнародним морським правом, зокрема **Конвенцією ООН з морського права** (підписана у 1982, набрала чинності у 1994 р., ратифікували 159 країн)

- визначає правовий статус морських просторів
- встановлює поділ морського простору між державами, регулює норми про внутрішні води, відкрите море, виняткову економічну зону, континентальний шельф
- регулювання відносин між державами згідно з їх діяльністю у Світовому океані (міжнародне судноплавство, рибальство, розвідка морського дна, охорона живих ресурсів моря, будівництво установок та споруд тощо)

Як геополітичний
чинник **водний**
простір вимірюється:

- станом існуючих комунікаційних зв'язків з суходолом
- станом використання островів та берегів
- водними запасами
- багатством підводної частини
- продукцією рибальства та іншої харчової промисловості
- можливостями судноплавства
- морською промисловістю

Морський простір держави (за конвенцією ООН з морського права 1982 р.):

- Внутрішні (національні) морські води держави (внутрішнє море)
- Територіальні води (територіальне море)
- Економічна зона
- Відкрите море

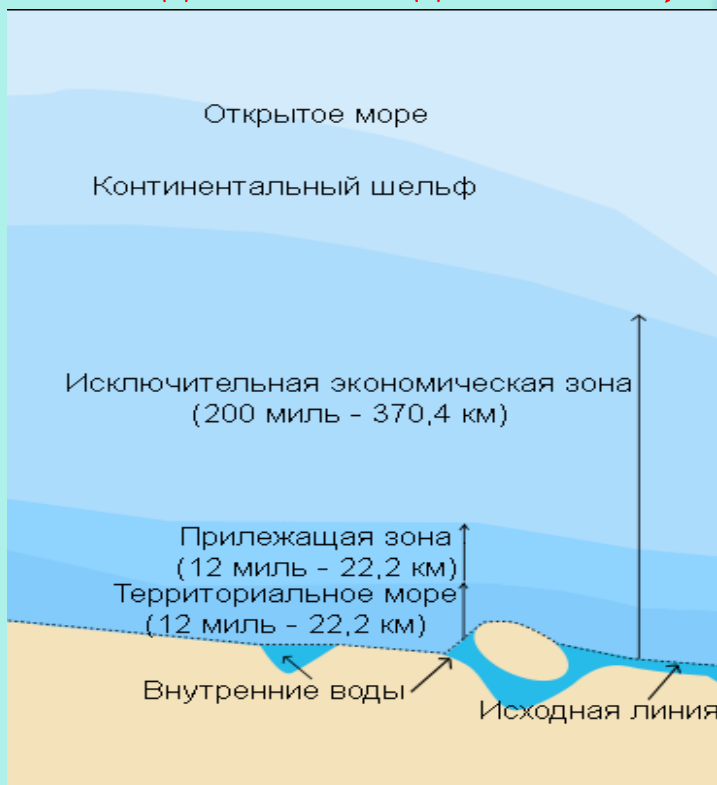

1 морська миля = 1 853 км

Внутрішні води

Води між берегом держави та вихідними прямими лініями, що прийняті для відліку ширини територіального моря

- Це води річок, озер, каналів, водойм, портів, заток, бухт, лиманів, що повністю розташовані **в межах держ. кордонів** та береги яких **повністю належать д-ві**
- Правовий режим таких вод **регулюється національним законодавством** з урахуванням норм міжнародного права
- Прибережна держава сама встановлює умови судноплавства
- **!!! Захід іноземних кораблів відбувається як правило з дозволу цієї держави**
- **!!! Військові кораблі інших держав можуть заходити у внутрішні води або за дозволом, або за запрошенням прибережної д-ви**

Територіальні води -

Морський пояс, розташований вздовж берега, а також за межами внутрішніх морських вод

- за конвенцією 1982 р. кожна д-ва має право «встановлювати ширину свого територіального моря до меж, що **не перевищують 12 морських миль**, що вимірюються нею від вихідних ліній»
- **Зі 134 прибережних держав 78 держав установили 12-мильну зону** (Болгарія, Польща Україна, росія, Румунія, Куба, Франція, Іспа-нія, Португалія та інш.); **5 держав — у 6 миль** (Греція Туреччина та ін.); **2 держави — у 4 милі** (Норвегія і Фінляндія); **20 держав — 3 милі** (Велика Британія, Данія, Австралія та ін.).
- **АЛЕ!** Є держави, що встановили в односторонньому порядку ширину тер. вод, що перевищують ліміт : Ангола встановила ширину тер вод у 20 миль, Нігерія і Того — 30 миль, Гамбія Танзанія Камерун Мадагаскар — 50 миль, Мавританія — 70 миль. А **10 держав** (Бразилія, Коста-Ріка, Панама, Перу, Сальвадор, Сомалі та ін.) односторонніми законодавчими актами, що прийняли до Конвенції ООН з морського права, **розширили свої тер. води до 200 миль**

Територіальні води -

- розповсюджується **суверенітет** **прибережної д-ви** на **поверхню та надра дна** територіального моря, тут діють закони і правила, встановлені прибережною д-вою
- **АЛЕ!** відмінність територіальних вод від внутрішніх морських вод: суверенітет прибережної д-ви здійснюється з дотриманням **права іноземних морських суден користуватися мирним проходом через територіальне море** інших держав (з дотриманням законів та звичаїв, навігаційних, санітарних, митних та ін. правил прибережної д-ви); право мирного проходу розповсюджується **і на військові кораблі, які не повинні становити загрозу безпеці цієї д-ви** (заборона фотографувати, замірювати, вести військові навчання, стрільби, заходити у заборонені води)

- Умовна лінія 12-мильної зони України
- Умовна лінія 12-мильної зони Росії
- Умовна лінія 12-мильної зони навколо анексованого Криму
- ✳ Приблизне місце захоплення катерів ВМС України
- Райони затримань суден в Азовському морі та Керченській протоці

У Гаазі в залі Постійної палати
третейського суду 23.09 – 05.10. 2024
відбувалися слухання за позовом України
проти РФ щодо порушення права
прибережної держави відповідно до
Конвенції ООН з морського права 1982
року.

Українська сторона подала цей позов 14
вересня 2016 р. у зв'язку з порушенням її
прав у Чорному та Азовському морях, а
також у Керченській протоці.

Економічна зона — район, що знаходиться за межами територіального моря і складає разом з ним не більше 200 миль

- 1974 – концепція виняткової економічної зони, потім включена у Конвенцію ООН з морського права
- прибережна д-ва має тут **суверенні права з метою розвідки і розробки природних ресурсів**, як живих так і неживих, а також права у відношенні інших видів діяльності задля економічної розвідки, виробництва енергії шляхом використання води, течій або вітру
- інші д-ви за певних умов **можуть брати участь у промислі живих ресурсів**, однак тільки за погодженням з прибережною державою
- прибережна д-ва може створювати тут **штучні острови**, установки і споруди, вести морські наукові дослідження (інші д-ви теж, але за погодженням з прибережною)
- **інші д-ви мають тут свободу** судноплавства (зокрема і військового), польотів, прокладки трубопроводів, але з урахуванням прав прибережної ді-ви
- жодна д-ва не має права претендувати на підкорення економічної зони своєму суверенітету!!!

Відкрите море

Усі частини моря, які розташовані за межами внутрішніх і територіальних вод, економічної зони і знаходяться у вільному та рівноправному користуванні усіх держав згідно з нормами і принципами міжнародного права.

Основу правового режиму відкритого моря становить принцип свободи, який включає свободу судноплавства, рибальства, польотів над відкритим морем, а також свободу створювати тут штучні острови, установки і споруди, вести морські наукові дослідження

Повітряний простір д-ви – простір над суходільним та морським просторами на висотах до космосу до 110 км

З урахуванням технічних можливостей висота у 110 км має умовний характер, оскільки д-ви, які мають найновіші системи ППО **не можуть контролювати висоти більш ніж 40-50 км**

1.2 Території з міжнародним правовим режимом

!!! Це простір, на який не розповсюджується суверенітет жодної держави

- відкрите море та його повітряний простір
- глибини морів та океанів за межами континентального шельфу, на які не розповсюджується юрисдикція держав
- Антарктика (Антарктида, південні частини Атлантичного, Тихого та Індійського океанів та острови південніше 60° півд. шир.) та повітряний простір над нею
- космічний простір (в тому числі Місяць, планети, небесні тіла)

!!! формально центральні установи ООН є міжнародною територією, тобто земля, де знаходиться комплекс ООН, належить не тільки США як стороні, яка приймає, але й усім членам організації

Антарктида за договором 1959 р. є демілітаризованою **зоною миру**

Поділена на національні сектори між країнами-учасниками договору

Розташовано 102 станції (25 британські)

Тут немає кордонів, але Чилі, Аргентина, Великобританія та Нова Зеландія оголосили частину антарктичних островів своїми територіями, оскільки вони знаходяться в їх 200-мильній зоні

Арктика – особливий статус

Зони Льодовитого океану – льодовикові пустелі (загалом 27 млн. кв. км). До арктичного басейну виходять Канада (у 1925р. першою закріпила свій суверенітет у своїй зоні), Росія, Норвегія, Данія, США (між ними розділені на 5 великих полярних секторів), а також Швеція, Фінляндія та Ісландія (не мають з Арктикою океанічних кордонів).

китайський криголам

Північний дракон 2

1.3 Території зі змішаним режимом

Території на яких одночасно діють і норми міжнародного права, і норми національного законодавства прибережних держав:

1. Прилеглі, виняткові економічні морські зони та континентальний шельф прибережних держав, які не входять до складу їх державної території
2. Міжнародні ріки – Дунай, Рейн, Вісла, Одер, Конго, Ельба, Неман, Ніл, Амазонка та інші. Кожна прибережна д-ва виконує усі роботи, що необхідні для забезпечення навігації в її частині ріки; військове судноплавство регулюється тільки прибережними д-вами
3. Міжнародні проливи, міжнародні канали, що входять до складу територій прибережних держав, використовуються для міжнародного судноплавства за принципом рівності прапору: Ла-Манш, Па-де-Кале, Гібралтар, Малаккський, Корейський, Магелланів та інші

Прохід через штучні проливи (канали) відбувається за вимогами міжнародних актів: в Суецькому каналі діє режим вільного проходження після сплати зборів; в Панамському каналі діють норми Панамо-американського договору 1979, за яким в цій зоні діє панамська адм.-судова юрисдикція, при цьому США керує, експлуатує та обслуговує канал на всій його протяжності

1.4 Безконтрольні простори

Не мають ніякого правового статусу

Не знаходяться **ані в межах міжнародного права, ані суверенного управління конкретної держави**

Управління з боку окремих нелегальних режимів, етно-сепаратистських груп або озброєних

Приклади: території, де діють сепаратистські режими Нагорного Карабаху (з 1991 по 01.01.2024, перейшов під контроль Азербайджану), Абхазії, Придністров'я, де-юре належать Азербайджану, Грузії та Молдові, а де-факто нікому; через відсутність визнаного статусу до безконтрольних територій можна віднести Турецьку Республіку Північного Кіпру; терористичні утворення ЛНР та ДНР

2. Типологія геополітичного простору як соціального феномену

(з точки зору соціального освоєння Г.П., тобто соціальної спатіалізації)

Г.П. слід аналізувати в цьому сенсі за такими параметрами

- актори
- ресурси
- технології боротьби за ресурси

Структура Г.П. включає такі рівні:

- Географічний простір
- Економічний простір
- Інформаційно-ідеологічний простір
- Інформаційно-кібернетичний простір
- Когнітивний простір
-

Географічний простір (Гп) –
природні ресурси, які
використовуються людиною
для задоволення своїх
біологічних потреб

Утворюється як сукупність фізичних
та хімічних взаємодій у земному
ландшафті та надрах, а також як
сукупність цих взаємодій зі
структурами людського суспільства,
що виробляють та споживають

- **Актори** – держави-нації та глобальні корпорації
- **Ресурси** – природні
- **Технології боротьби за природні ресурси** – визначаються як зміст боротьби за реальне виживання та підвищення рівня якості життя суспільств країн – учасників цієї боротьби; **доки людина живиться тим, що має природне походження, доти значущість природних ресурсів буде зберігатися; ці технології не є гуманістичними!!!**: силове захоплення, війна, демографічна агресія, роздмухування сепаратистських рухів, підтримка терористичних організацій тощо

Економічний простір (Еп) – енергомісткий тип простору, забезпечує виробництво життєдайної енергії як такої, необхідної для відтворення суспільства

Еп забезпечує **перетворення природних ресурсів Гп** у придатні для людського споживання

Це фактично **економічна система**

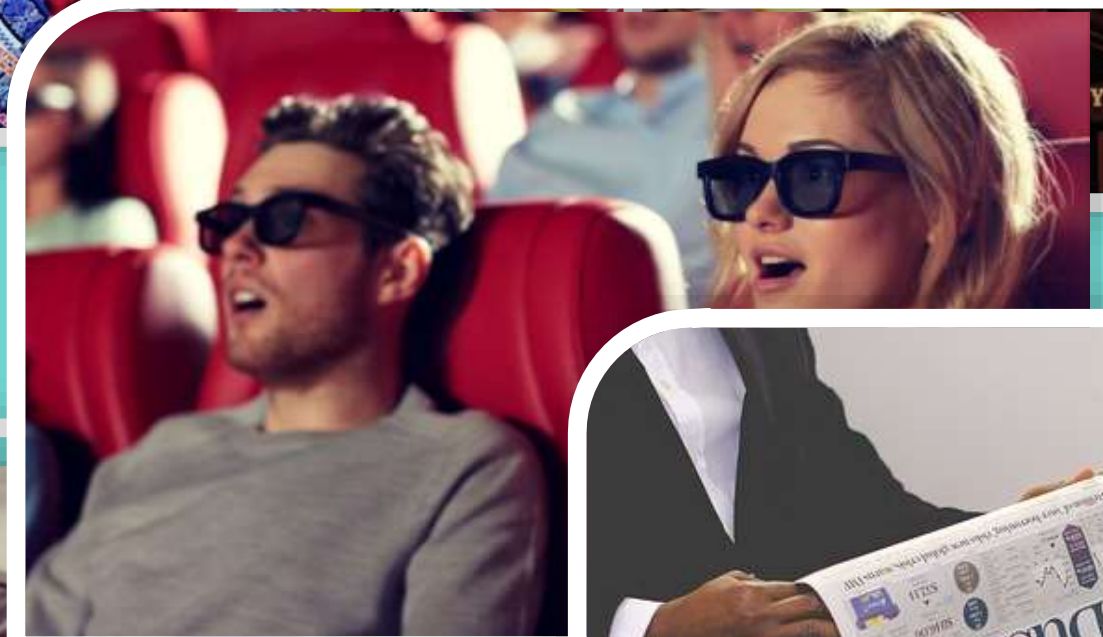
Складається з **ресурсної, виробничо-технологічної, фінансової та інших складових**

- **Актори** – держави, економічні корпорації (глобальні та національні)
- **Ресурси** – комплекс фінансово-промислового потенціалу : виробничі активи, комунікаційна інфраструктура, фінансова інфраструктура, ринки збуту тощо
- **Технології боротьби за оволодінні ресурсами**
Еп – носять як відкритий характер (будівництво промислових об'єктів на території інших країн), так і латентний (приховані домовленості між державами), можуть проводитися як в законодавчому полі (економічні санкції), а можуть мати загарбницький характер відвертих диверсійних акцій, промислового шпіонажу тощо

Інформаційно-ідеологічний простір (I In) – сукупність світоглядницьких конструктів, інформаційних потоків, ідеологем, ціннісних установок тощо, що мають на меті легітимацію експансіоністської політики тієї чи іншої держави в суспільній свідомості іншої

- **Актори** – ЗМІ, наукова спільнота, діячі культури
- **Ресурси** – телебачення, друковані видання, кіноіндустрія, театр, громадська думка
- **Технології боротьби** – пропаганда, маніпуляції, ІПСО, міфологізація, культурно-освітні проекти, грантові заходи, публічна дипломатія тощо

Інформаційно-кібернетичний простір (ІКп) – це простір кіберкомунікацій

ІКп наскрізно пронизує усі інші рівні геополітичного простору, оскільки його ресурси так чи інакше забезпечують функціонування та конкурентоздатність інших рівнів простору

- **Актори** – держави, компанії, що виробляють та розповсюджують програмний продукт та комп'ютерну техніку
- **Ресурси** – комп'ютерні мережі, програмний продукт, кадровий потенціал
- **Технології боротьби** – кібервійни, хакерські атаки, розповсюдження комп'ютерних вірусів тощо

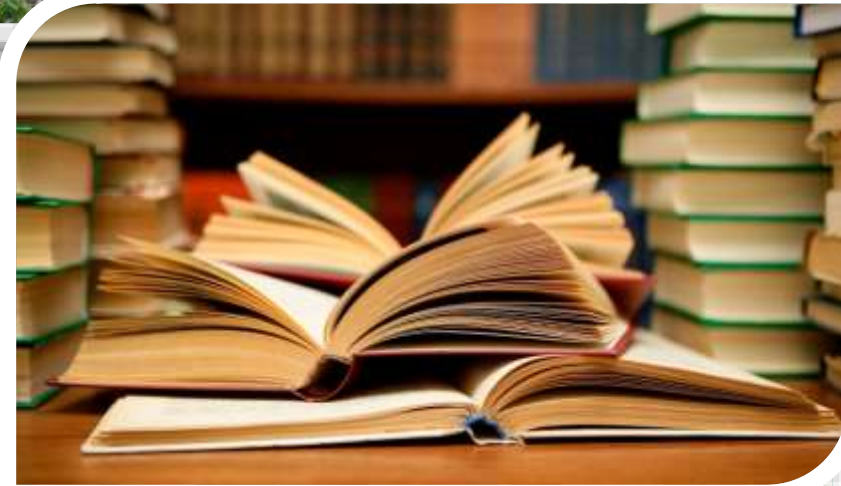
Когнітивний простір (Кп) – певним чином структурована сукупність знань і уявлень суспільства, наративів, дискурсивних практик тощо, що складають основу менталітету суспільства, когнітивний суверенітет

Когнітивна база – сукупність знань та уявлень на рівні певного національно-лінгво-культурного співтовариства

Когнітивний простір завжди національно детермінований!

За допомогою мови формується певна мовна картина світу

- **Актори** – національна спільнота, наукова спільнота, діячі освіти, експертне середовище, культури, громадськість
- **Ресурси** – наука, освіта, телебачення, друковані видання, кіноіндустрія, театр, громадська думка
- **Технології боротьби** – інформаційно-сміслова експансія, когнітивні та смислові війни, меморіальні війни, пропаганда, маніпуляція тощо

ГЕОПОЛІТИЧНЕ ПОЛЕ

«Поле» запозичене з фізики, де визначається як динамічний стан, що пов'язує різноманітні сили

В геополітиці «поле» – простір з певним типом взаємодій суб'єктів, що зазвичай мають конкурентний характер; це система позицій держав відносно один одного

У більш вузькому розумінні геополітичне поле – простір, що контролюється державою (союзом держав) → «геополітичний простір» – родове поняття, а «геополітичне поле» – видове поняття

Співвідношення силових полів – світовий порядок; це геополітична структура світу, яка відображує баланс сил, тобто геополітичні поля впливають на геополітичний баланс в регіонах світу

Баланс сил – модель взаємодії між державами, за умов якої можливості взаємної агресії обмежені настільки радикально, що стають практично неможливими та недоцільними

КЛАСИФІКАЦІЯ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПОЛІВ *(за К.Плешаковим)*

1. Ендемічне поле
2. Прикордонне поле
3. Перехресне поле
4. Тотальне поле
5. Метаполе
6. Геополітична опорна точка

Ендемічне поле

від грецьк. endemos – місцевий, endemia – нація, етнос

Ендемічне поле – 1) територія, на якій національна спільнота сформувалася як така; 2) це простір, який історично склався і контролюється національною спільнотою за допомогою держави досить тривалий час; це територіальне ядро держави

Інші держави та етноси визнають цю територію його як таку, що безсумнівно належить саме даній державі або даній спільноті

Ендемічне поле як і усі інші поля не має чітких кордонів, не співпадає з державними кордонами і немов би перетікає в інші різновиди геополітичних полів

Прикордонне поле

Це простір, який знаходиться під контролем держави (та її національної спільноти), однак етнодемографічно, економічно, комунікаційно та політично не настільки достатньо освоєний нею, щоб злитися з ендемічним полем, яке є серцевиною цієї держави

Право контролю національної спільноти над прикордонним полем може оспорюватися національними меншинами, які проживають на цій території, при цьому суміжні держави не мають історичних претензій на прикордонне поле.

Між тим слабкий контроль національної спільноти над прикордонним полем може викликати бажання інших держав розповсюдити свій контроль на нього у тій чи іншій формі

Класичний приклад – відносини США та Мексики в сер XIX ст., коли 40% території Мексики опинилося під контролем США (1845 р. – 28-й штат США), або продаж Аляски США Росією, яка не мала можливість контролювати своє поле

Перехресне поле

Простір, на який претендує дві або більше держави.

Він також не освоєний національною спільнотою достатньою мірою, щоб злитися з ендемічним полем, але відрізняється від прикордонного поля тим, що може знаходитися не на периферії національної спільноти, а всередині іншого ендемічного поля (як Нагорний Карабах розташований хоча і поблизу державних кордонів між Вірменією та Азербайджаном, однак оточений навколо азербайджанською ендемічною територією).

Крім того, у іншій (або інших) держави є історичні права на перехресне поле, чи то історична приналежність, чи то етнічний або релігійний склад (в Європі це, наприклад, Ельзас та Лотарингія, що переходили від Франції до Німеччини і навпаки)

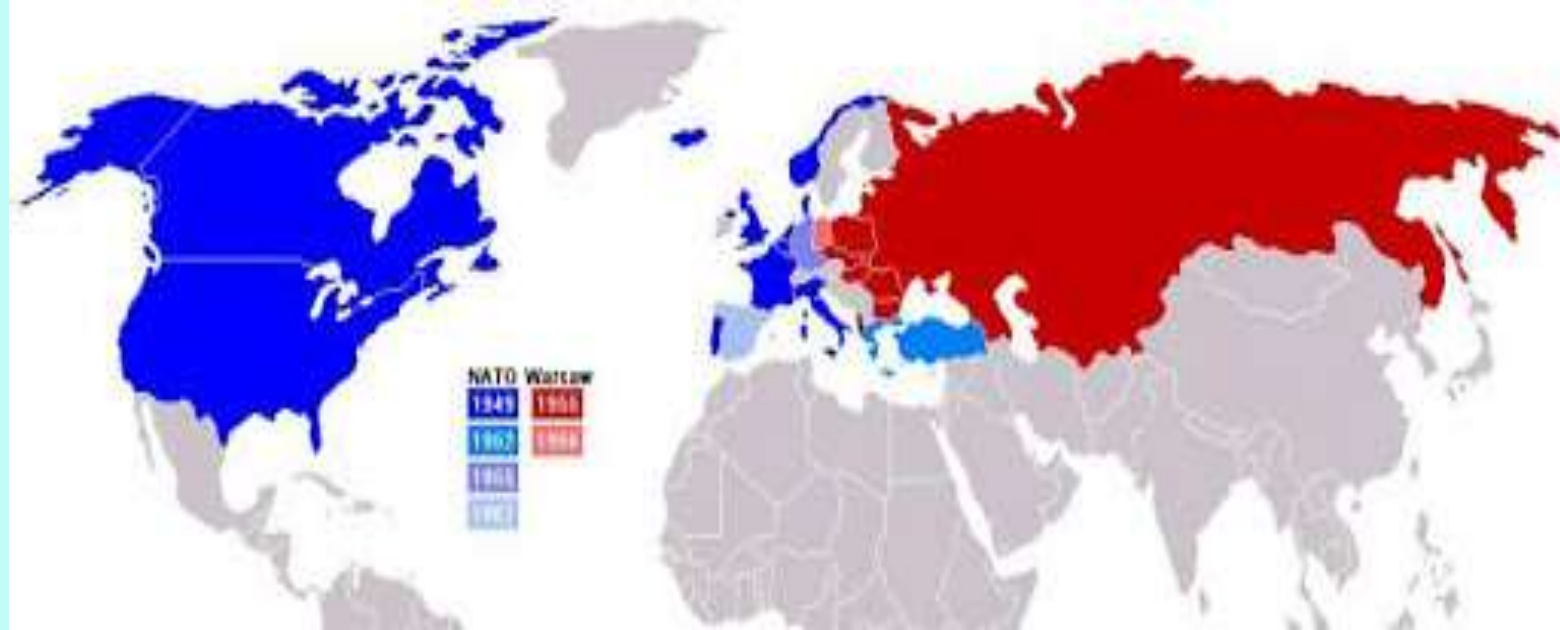

Тотальне поле

Безперервний простір, що знаходиться під контролем однієї держави (національної спільноти)

Для СРСР наприкінці 80-х років тотальним полем була континентальна Євразія, куди входили СРСР, країни організації Варшавського договору, Монголія і в 1978-88 Афганістан

Безперервність тотального поля є його найважливішою характеристикою, оскільки контролюючи усі комунікації в ньому (або, якщо йдеться про океанічний простір, їх більшість), держава має можливість здійснювати повний контроль над ним

4 апреля 1949 г. – создание Организации Североатлантического договора

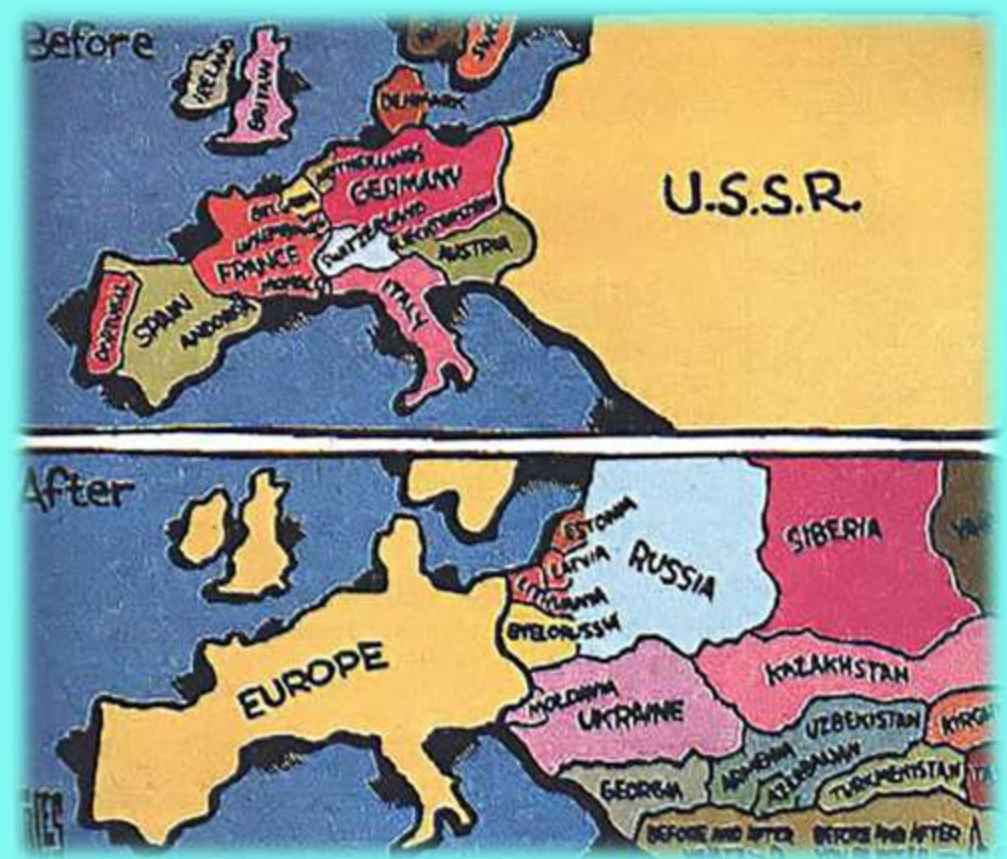
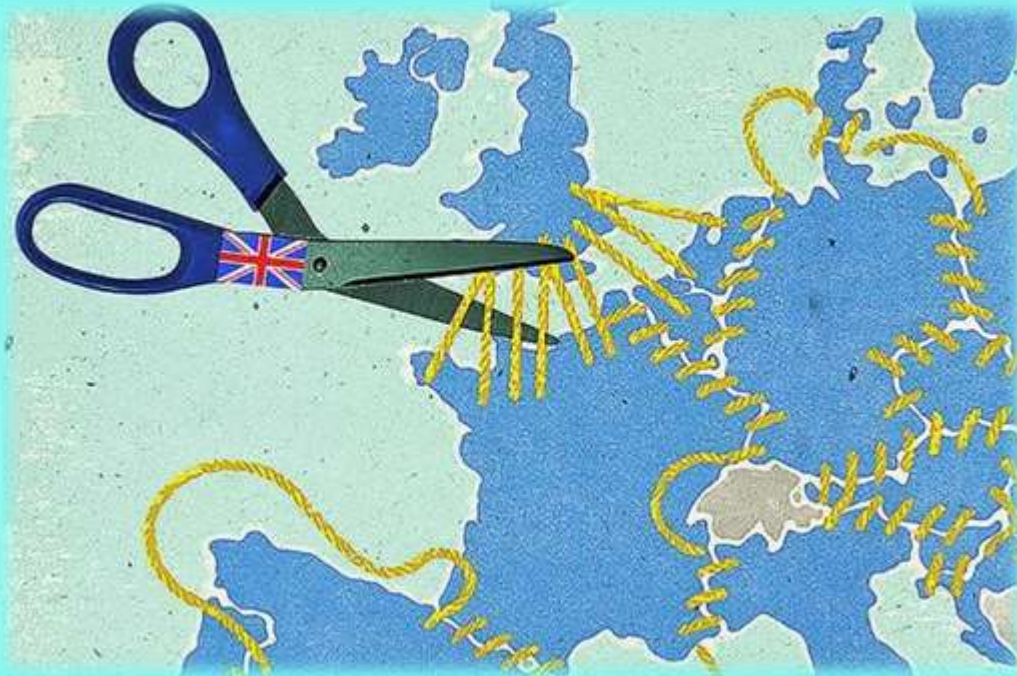

14 мая 1955 г. - создание Организации Варшавского договора

Метанопле

Простір, який одночасно
освоюється кількома державами у
військовому, політичному та
економічному аспектах, при цьому
під час освоєння, навіть за
наявності у партнерстві слабких та
сильних держав, усім учасникам
надаються потенційно рівні
можливості щодо освоєння

Наприклад, **Західна Європа**
(освоюється ЄС та НАТО), **Південно-Східна Азія**
(освоюється АСЕАН та Японією), однак ці метополя
з'явилися через необхідність
консолідації перед зовнішнім
геополітичним тиском (СРСР – для
Західної Європи; СРСР, КНР – для
Південно-Східної Азії)

Геополітична опорна точка

Невеликий (як правило) простір, який знаходиться значно поза тотального поля, віддалений від держави, що його контролює. Однак комунікації до цієї території (опорної точки) контролюються фактично іншою державою

Наприклад, **Куба**

Під час Карибської кризи СРСР намагався освоїти Кубу, але відсутність контролю над комунікаціями, що ведуть до Куби, не дало можливостей реалізувати цей план,

США, навпаки, розповсюдили своє тотальне поле на Карибський басейн і могли протистояти СРСР, що виявилось у морській блокаді країни.

Дякую за увагу!

